

Sed Vitae op bezoek bij het Europees Keramisch Werk Centrum en De Koninklijke Verenigde Lederfabrieken

21 maart 2023

Het Europees Keramisch Werk Centrum (EKWC) bevindt zich op het terrein van de voormalige Koninklijke Verenigde Lederfabrieken (KVL) in Oisterwijk. Dit industrieel erfgoed is in de afgelopen jaren helemaal ontwikkeld tot woongebied en werkgebied voor kleinschalige ondernemingen.

Ruim voor aanvang verzamelden wij ons in het gebouw van de oude ververij van de KVL waarin zich nu het EKWC en koffiebranderij Rozema & van Schijndel bevinden. Er is meteen bij binnenkomst een expositie te zien van werk van kunstenaars die een tijd in het EKWC gewerkt hebben. Die objecten zijn ook te

koop.

We hadden de tijd om op ons gemak te genieten van een vers gebrand kopje koffie met een punt van een appelfleurtje van de bekende tv-banketbakker Robèrt van Bekhoven. Ook was er tijd om uitleg te krijgen van de eigenaren van de koffiebranderij over hun manier van branden en welke soorten koffie zij daarvoor gebruiken. Voor sommigen was dat aanleiding om na afloop een pak koffie mee te nemen.

Onze gids Annelies voor het EKWC deelde ons een versterker uit met oortjes zodat we haar uitleg allemaal makkelijk konden volgen. Het EKWC bestaat al vijftig jaar. Ooit was het gevestigd in Den Bosch, maar toen daar geen plaats meer was, heeft Oisterwijk zich aangeboden als vestigingsplaats. Steeds wordt aan zestien kunstenaars de gelegenheid geboden om drie maanden te werken met klei. Elke kunstenaar heeft de beschikking over een werkplaats die zich pal naast de werkruimtes bevindt. Regelmatig zijn ze daar dan

ook 's nachts te vinden. Bovendien is er voor elke kunstenaar woongelegenheden in een gebouw pal naast het EKWC, omdat de meesten uit het buitenland komen. Het stichtingsbestuur bepaalt wie mag komen op grond van het portfolio dat de kunstenaar instuurt. Het deelt ook de beurzen uit, zodat de deelnemers voor drie maanden nog zo'n 6000 euro zelf bij moeten dragen.

Vijf adviseurs staan de kunstenaars bij. Dat is ook wel nodig omdat de voorkeur uitgaat naar mensen die in een andere discipline dan keramiek werken. Het experiment staat voorop. Zo is er naast de mogelijkheid om 3D te printen een digitale werkplaats, een glazuurwerkplaats en sinds kort een sound lab om bijvoorbeeld klankschalen te maken. Daar was een musicus nu mee bezig was. Soms levert dat een mooi nieuw resultaat op waarvan we tijdens onze rondgang voorbeelden zagen, zoals een 'glow in the dark'-glazuur of een voorwerp van keramiek met glas.

De kunstenaars werken volgens het 'open source' principe. Wat ontwikkeld of ontdekt wordt, staat ter beschikking van iedereen. Met de huidige digitale mogelijkheden betekent dat: wereldwijd. Het enige wat EKWC vraagt is naamsvermelding als een werk geëxposeerd wordt, zoals bijvoorbeeld gebeurd is in het MOMA in New York. Na een leerzame anderhalf uur namen we afscheid van onze enthousiaste inleidster en deze interessante plaats.

In Work in Brew in het voormalige ketelhuis wachtte ons een lunch. Hier worden verschillende bieren gebrouwen die alleen ter plekke genuttigd kunnen worden, ze worden niet gebotteld. Hoewel het uitserveren enige flexibiliteit van ons vroeg, heeft iedereen zijn soep en broodjes gekregen.

Daarna kregen we de geschiedenis te zien en te horen van de KVL. Onze eerste stop was de stoommachine in het ketelhuis. Door vrijwilligers is er jaren aan gewerkt om hem weer in oude staat te herstellen. Op deze machine draaide heel veel fabrieksonderdelen. In de oorlog heeft Oisterwijk veel profijt gehad van deze machine: de hele elektriciteitsvoorziening werd erdoor mogelijk gemaakt. Dat zegt wel wat over de capaciteit ervan.

Daarna begaven we ons naar een van de oude gebouwen. Daar bevindt zich een tijdschema op de wand aan de hand waarvan de gids ons de geschiedenis van de KVL uit de doeken deed. KVL heeft bestaan van 1916 tot 2000. Terrein en opstallen zijn nu tot rijksmonument verklaard. De plaats Oisterwijk kende al vele jaren leerlooierijen als

huisarbeid door boeren die zo wat bijverdienden. In het kader hiervan werd de Lederfabriek van Oisterwijk opgericht door de heer O.J. van der Aa. De omstandigheden waren gunstig: er was water voor het looiproces en de boeren waren arm en wilden graag wat bijverdienen. In 1920 werd het bedrijf overgenomen door het lederconcern van de familie Adler en Oppenheimer. Dezen hadden fabrieken door heel Europa en door hun toedoen specialiseerde het bedrijf zich in kalfsleder. In 1932 werd het predicaat *Koninklijke* verleend en ging het bedrijf *Koninklijke Lederfabrieken Oisterwijk* heten.

Veel van de directeurs en hun familie moesten in de Tweede Wereldoorlog vluchten of onderduiken vanwege hun Joodse achtergrond. Na de oorlog duurde het een tijdje voor de fabriek weer werd opgestart. Men ging nu voornamelijk rundleder vervaardigen. Er begon een periode van fusies en overnames. In 1966 werd het bedrijf door het conglomeraat Hagemeyer overgenomen. In 1970 nam Hagemeyer ook de *Koninklijke Chromlederfabriek De Amstel* te Waalwijk over. Beide bedrijven werden samengevoegd in 1974 en kregen ze de naam *Koninklijke Verenigde Leder* (KVL).

Ondertussen begon het steeds slechter met de lederindustrie te gaan ook al vanwege steeds strengere milieueisen. In de jaren negentig van de twintigste eeuw stapelden de verliezen zich op. De productie verplaatste zich naar Oost-Europa en derdewereldlanden. In 2000 was het einde

verhaal. In 2004 werd de Koninklijke Verenigde Leder failliet verklaard. In 2009 zijn gemeente en provincie gezamenlijk eigenaar geworden van het terrein (11 hectare).

Met het project *Mijn mooi Brabant* is gestart met de ontwikkeling van het terrein als industrieel erfgoed. Een groot deel van de fabrieks- en kantoorpanden is of wordt gerenoveerd, waarbij de urbexachtige* sfeer zoveel mogelijk gehandhaafd blijft, mede om bedrijven uit de creatieve sector aan te trekken. Enkele kleine bedrijven voor creatieve dienstverlening hebben zich er ook gevestigd, zoals een dansstudio, een fotostudio en een theaterzaal. Men begon echter met de renovatie van het ketelhuis en de machinekamer tot evenementenlocatie.

Onze volgende halte was een voormalige productiehal waarin zich nu de bakkerij en winkel van Robèrt van Bekhoven bevinden. In de voormalige directievertrekken op de bovenverdieping verzorgt hij ook cursussen. Op een gegeven moment waren er zelfs vijf directeuren die zich elk elke dag lieten vervoeren in grote auto's naar Amsterdam of Düsseldorf bijvoorbeeld. In dit gebouw bevinden zich diverse cadeaus aan de directeuren of de fabriek. Er is bijvoorbeeld een tegeltableau, geschonken door het personeel aan een van de directeuren. Ook zijn er een paar glas-in-loodramen, geschonken door de gemeente Oisterwijk ter gelegenheid van een jubileum. De KVL was immers een grote werkgever.

Na deze rondleiding kon je nog een bezoek brengen aan de winkel van Robèrt of de koffiebrandery. Voor de liefhebbers was er een nazit bij Work in Brew. Het was een geslaagde dag en we hebben vandaag heel wat informatie te verwerken gekregen.

- *urbex*: het bezoeken, fotograferen en documenteren van infrastructuur gemaakt door de mens, meestal verlaten gebouwen of niet openbaar toegankelijke locaties

tekst: Janine Roeffen